

Augšdaugavas novada veselības profils

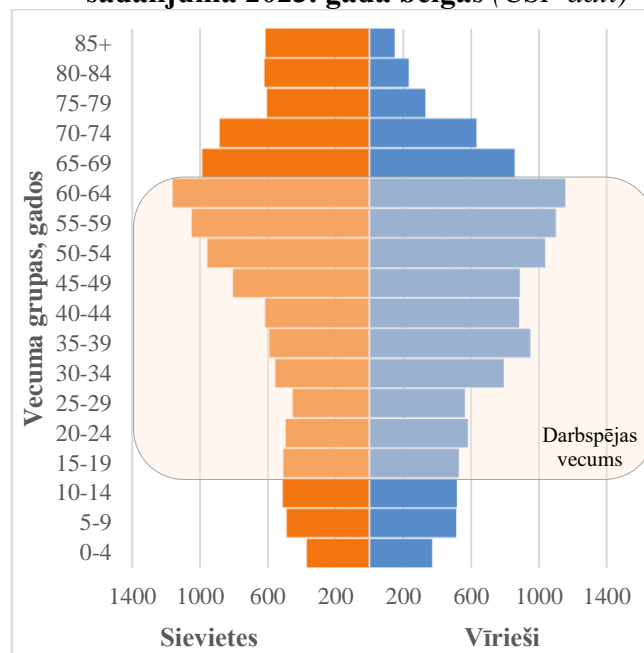
Šajā profilā apkopoti dati par būtiskākajiem veselības rādītājiem Augšdaugavas novadā laika periodā no 2015. gada līdz 2023. gadam*. Informācija sagatavota, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes un Slimību profilakses un kontroles centra datus.

Plašāka informācija par Latvijas iedzīvotāju veselību pieejama mājaslapā www.spkc.gov.lv

Iedzīvotāju skaits: 24 361 (2023. g. beigās)
Procenti no Latvijas iedzīvotājiem: 1,3%
Iedzīvotāju dabiskā kustība 2023. g.: dzimuši 122, miruši 548 (CSP dati)

1.attēls. Augšdaugavas novada pastāvīgo iedzīvotāju skaits vecuma un dzimuma sadalījumā 2023. gada beigās (CSP dati)

Pozitīvās tendences**

- ☑ Zemāks demogrāfiskās slodzes līmenis.
- ☑ Zemāka saslimstība ar ērcu izraisītajām slimībām – laimboreliozī un ērcu encefalītu.
- ☑ Zema saslimstība ar HIV un AIDS.
- ☑ Zema perinatālā un zīdaiņu mirstība.
- ☑ Augstāks mājas vizīšu īpatsvars ambulatoro apmeklējumu struktūrā.

Problēmas un izaicinājumi**

- ☑ Zema dzimstība un strauji samazinās iedzīvotāju skaits.
- ☑ Augstāka mirstība no SAS, ļaundabīgiem audzējiem, ārējiem nāves cēloņiem un gremošanas sistēmas slimībām, t.sk. priekšlaicīga mirstība līdz 64 gadu vecumam.
- ☑ Augstāka saslimstība ar ļaundabīgiem audzējiem, dinamikā saslimstība pieaug.
- ☑ Puse no ārējiem nāves cēloņiem mirušo bija alkohola reibumā.
- ☑ Augstāka mirstība no pašnāvībām, transporta nelaimes gadījumiem, kritieniem.
- ☑ Pieaug saslimstība ar cukura diabētu.
- ☑ Augstāks potenciāli zaudēto mūža gadu rādītājs.
- ☑ Zemāks praktizējošo ārstu skaits.
- ☑ Zemāks ambulatoro vizīšu skaits uz 1 iedzīvotāju.

*Augšdaugavas novada dati analizēti, ņemot vērā 2021. gada administratīvi teritoriālo reformu. Šajā pārskatā par Augšdaugavas novadu ietverti dati par divām administratīvi teritoriālajām vienībām līdz 2021. gada 30. jūnijam – Daugavpils novadu un Ilūkstes novadu.

**Salīdzināts ar vidējo rādītāju valstī.

Tabulā attēloti jaunākie (2023. gads) veselību raksturojošie rādītāji **Augšdaugavas novadā** salīdzinājumā ar vidējiem rādītājiem valstī. Zem tabulas atrodams rādītāju aprēķina skaidrojums.

Vienkāršākai uzskatei izmantoti simboli un krāsas:

🔴 Rādītājs ir augstāks nekā vidēji valstī

🟢 Rādītājs ir zemāks nekā vidēji valstī

⚪ Rādītājs būtiski neatšķiras (<5%) no vidējā rādītāja valstī

● sarkans – negatīvs rādītājs

● zaļš – pozitīvs rādītājs

● oranžs – neitrāls rādītājs

	Indikators	Vidēji Latvijā	Augšdaugavas novadā	Tendence periodā Augšdaugavas novadā	Pozīcija pret vidējo rādītāju valstī
Veselības un veselības aprūpes rādītāji	1 Dzimstība	7,7	5,0		🔴
	2 Saslimstība ar ļaundabīgiem audzējiem	572	831		🔴
	3 Cukura diabēta pacientu relatīvais skaits	5392	7413		🔴
	4 Saslimstība ar HIV	10,0	12,2*		-
	5 Saslimstība ar AIDS	2,4	0		🟢
	6 Saslimstība ar tuberkulozi [#]	17,0	28,0		🔴
	7 Saslimstība ar laimboreliozī	15,0	4,1*		🟢
	8 Saslimstība ar ērcu encefalītu	13,4	0		🟢
	9 Bērnu, kas dzimuši nepilngadīgām mātēm, īpatsvars no visiem dzīvi dzimušajiem, %	0,75	0,84*		-
	10 Bērnu, kas dzimuši mātēm pēc 35 g. v., īpatsvars no visiem dzīvi dzimušajiem, %	27,9	28,6		⚪
	11 Dzīvi dzimušie ar zemu dzimšanas svaru (zem 2500 g), %	4,5	3,4		🟢
	12 Praktizējošo ārstu relatīvais skaits	33,6	5,7		🔴
	13 Praktizējošo ģimenes ārstu, internistu un pediatru relatīvais skaits	10,3	4,9		🔴
	14 Ambulatoro apmeklējumu skaits pie ārstiem/mājas vizīšu skaits	6,1/0,06	2,2/0,05		🔴/🔴
Mirstība**	15 Mirstība no sirds un asinsvadu sistēmas slimībām	767	1169		🔴
	16 Mirstība no ļaundabīgiem audzējiem	300	428		🔴
	17 Mirstība no ārējiem nāves cēloņiem	83	179		🔴
	18 Mirstība no gremošanas sistēmas slimībām	61	114		🔴
	19 Perinatālā mirstība	6,0	0		🟢
	20 Zīdaiņu mirstība	2,6	0		🟢
	21 Potenciāli zaudētie mūža gadi līdz 64 g. v.	4969	9705		🔴

Piezīmes: 1 Uz 1000 iedzīvotāju; 2 Jaunie gadījumi, uz 100 000 iedzīvotāju; 3 Uz 100 000 iedzīvotāju; 4-8 Jaunie gadījumi, uz 100 000 iedzīvotāju; 9-10 Īpatsvars procentos no dzīvi dzimušajiem mātēm visās vecuma grupās; 11 Īpatsvars procentos no visiem dzīvi dzimušajiem; 12 Praktizējošo ārstu skaits bez zobārstiem, ar stažieriem un rezidenti, uz 10 000 iedzīvotāju; 13 Uz 10 000 iedzīvotāju; 14 Uz 1 iedzīvotāju; 15-18 Uz 100 000 iedzīvotāju attiecīgā vecuma grupā; 19 Uz 1000 dzīvi un nedzīvi dzimušo; 20 Uz 1000 dzīvi dzimušo; 21 Uz 100 000 iedzīvotāju vecuma grupā 0-64 gadi.

Datu avoti: 1 CSP; 2-5 PREDA, SPKC; 6-8 VISUMS, SPKC; 9-11 Jaundzimušo reģistrs, SPKC; 12-13 Pārskats par iestādes personālu, SPKC; 14 Pārskats par ārstniecības iestādes darbību, SPKC; 15-21 Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datu bāze, SPKC.

2022. gada dati

* Mazāk par 3 gadījumiem gadā

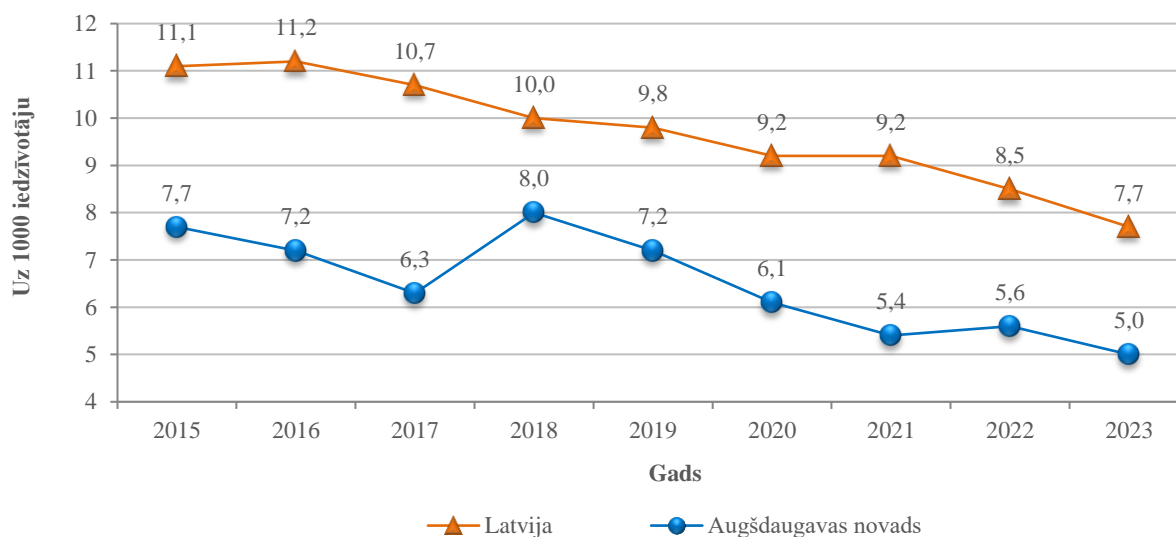
**Dati par Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņiem aktualizēti 09.07.2024.

Saite uz tabulu SPKC mājas lapā: <https://www.spkc.gov.lv/lv/latvijas-regionu-un-pasvaldibu-veselibas-profilu>

Situācijas apraksts

2021. gada administratīvi teritoriālās reformas rezultātā tika apvienotas divas administratīvi teritoriālās vienības – bijušais Daugavpils novads un Ilūkstes novads un izveidots vienots Augšdaugavas novads ar centru Daugavpilī. Pašreizējā novada teritorijā ietilpst 25 pagasti un 2 pilsētas – Ilūkste un Subate. Iedzīvotāju skaita ziņā jaunizveidotais Augšdaugavas novads (kurš teritorijas ziņā atbilst līdz 2009. gada administratīvi teritoriālajai reformai pastāvošajam Daugavpils novadam) ir sešpadsmitais mazākais Latvijas novads un tajā dzīvo 1,3% Latvijas iedzīvotāju. 11% novada iedzīvotāju dzīvo pilsētās – Ilūkstē (2023. gada beigās 8,5%) vai Subatē (2023. gada beigās 2,6%). Demogrāfiskās slodzes līmenis¹ Augšdaugavas novadā ir zemāks nekā vidēji valstī – 2023. gadā rādītājs bija 606 (vidēji Latvijā 623), kas saistīts ar mazāku bērnu īpatsvaru Augšdaugavas novada iedzīvotāju populācijā nekā vidēji valstī (Augšdaugavas novadā 11,6%, vidēji valstī 15,8%). Līdzīgi kā citviet Latvijā, arī Augšdaugavas novadā iedzīvotāju skaits dinamikā samazinās, tomēr iedzīvotāju skaita kritums ir daudz straujāks – kopš 2015. gada iedzīvotāju skaits šajā administratīvajā teritorijā ir samazinājies par apmēram 21% jeb par 6,6 tūkstošiem iedzīvotāju. Salīdzinoši Latvijā kopumā šajā laika periodā iedzīvotāju skaits samazinājies par 5,3%. Iedzīvotāju skaitu ietekmē gan dzimstība, gan mirstība, gan Latvijas iedzīvotāju starptautiskā migrācija, tomēr galvenokārt šādas pārmaiņas dinamikā skaidrojamas ar iedzīvotāju skaita ataudzes nepietiekamību – ik gadu Augšdaugavas novadā nomirst četras reizes vairāk iedzīvotāju nekā piedzimst, tāpat vērojama iedzīvotāju migrācija prom no lauku reģioniem uz lielajām pilsētām.

2.attēls. Dzimstība Augšdaugavas novadā un vidēji Latvijā, uz 1000 iedzīvotāju (CSP dati)

Dzimstība Augšdaugavas novadā ir daudz zemāka nekā vidēji valstī. Augstākā dzimstība reģistrēta 2018. gadā, kad dzimušo skaits uz 1000 iedzīvotāju sasniedza 8,0 dzimušos (223 jaundzimušie), bet zemākā dzimstība fiksēta 2023. gadā, kad reģistrēti vien 5,0 dzimušie uz 1000 iedzīvotāju (122 jaundzimušie) (skat. 2. attēlu). Nepilngadīgām mātēm dzimušo bērnu skaits Augšdaugavas novadā nav liels, tomēr, rēķinot no visiem jaundzimušajiem, to īpatsvars ir augstāks nekā vidēji Latvijā; augstākais nepilngadīgām mātēm dzimušo bērnu skaits tika reģistrēts 2017. gadā – 4 jaundzimušie (1,9% no visiem dzimušajiem). Jaundzimušo īpatsvars ar **zemu dzimšanas svaru** (zem 2,5 kg) dinamikā svārstās, 2023. gadā šis rādītājs bija 3,4% (vidēji valstī 4,5%). Zemās dzimstības dēļ arī **perinatālā mirstība** (nedzīvi dzimušie un pirmajā dzīves nedēļā mirušie) un **zīdaiņu mirstība** (līdz 1 gada vecumam) Augšdaugavas novadā ir zema, pēdējos divus gadus nav reģistrēts neviens nāves gadījums.

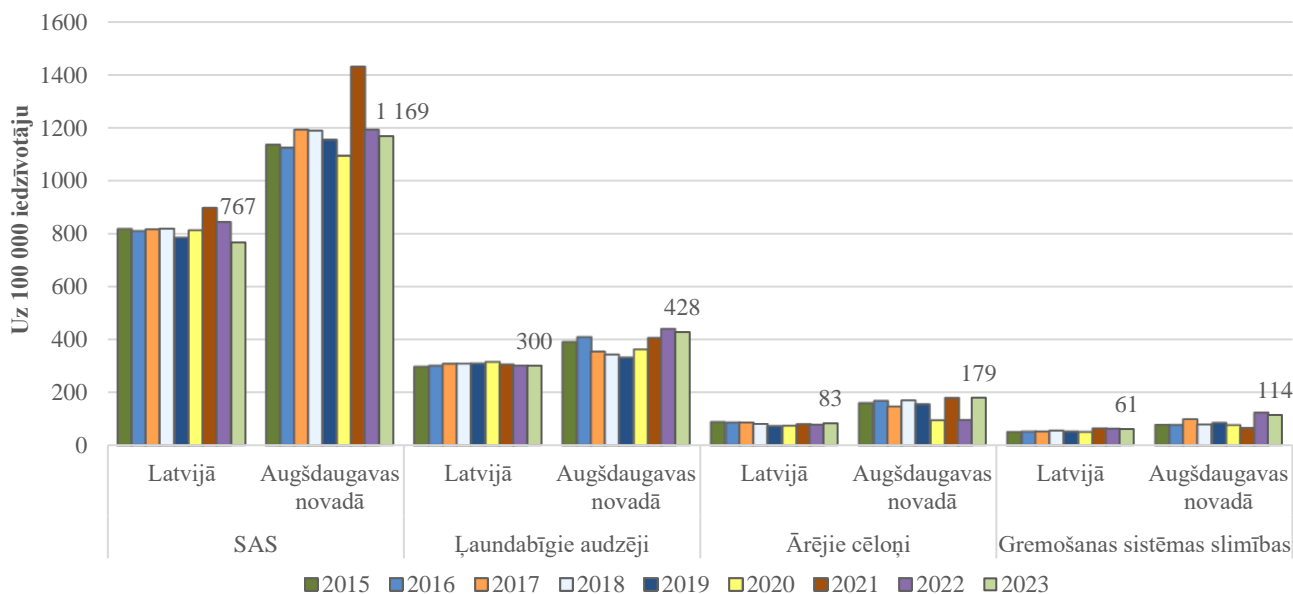
¹ Rādītājs, kas raksturo bērnu (0-14 g. v.) un pensijas vecuma (65+ g. v.) iedzīvotāju skaita attiecību pret darbspējas vecuma iedzīvotājiem (15-64 g. v.). Rādītāju izsaka uz 1000 iedzīvotāju.

3. attēls. Galvenie nāves cēloņi 2023. gadā, īpatsvars procentos

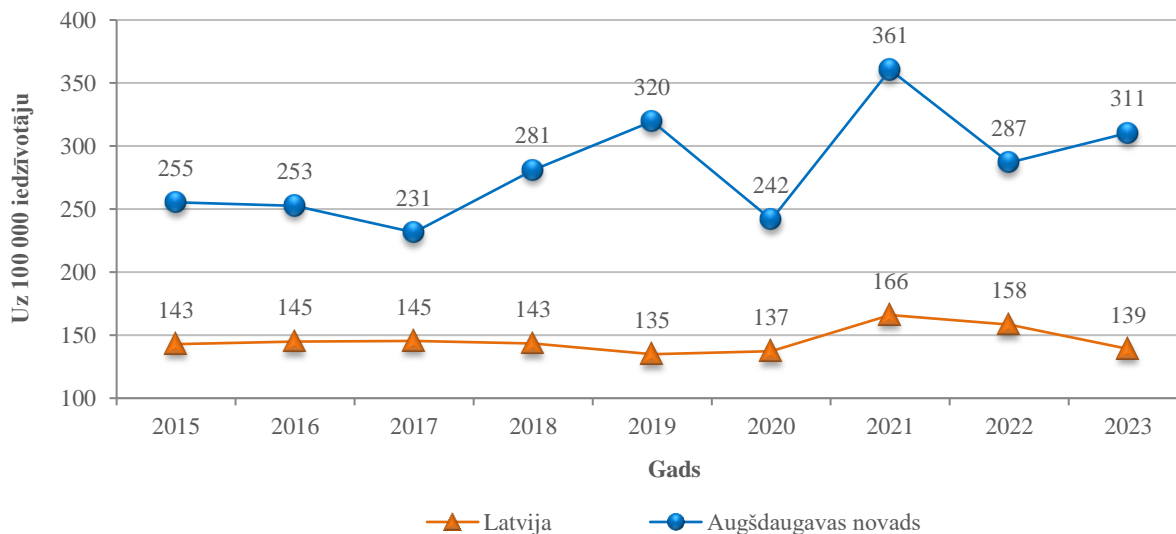
Galvenie nāves cēloņi gadu no gada ir nemainīgi – sirds un asinsvadu slimības, ļaundabīgie audzēji, ārējie nāves cēloņi un gremošanas sistēmas slimības. No 2020. līdz 2022. gadam kā viens no galvenajiem nāves cēloņiem Latvijā bija arī Covid-19, šajā laika periodā kļūstot par trešo biežāko nāves cēloni. 2023. gadā mirušo skaits no Covid-19 būtiski samazinājās, veidojot jau mazāk nekā 2% no visiem nāves cēloņiem. Galvenais nāves cēlonis gan Augšdaugavas novadā, gan Latvijā kopumā ir sirds un asinsvadu slimības (2023. g. Augšdaugavas novadā 53% no visiem mirušajiem) un ļaundabīgie audzēji (attiecīgi 19%). Trešais izplatītākais nāves cēlonis ir ārējie nāves cēloņi (8,1%), un pēc tam – gremošanas sistēmas slimības (5,2%) (skat. 3. un 4. attēlu).

4. attēls. Galvenie nāves cēloņi 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

Mirstība no sirds un asinsvadu slimībām (SAS) ir biežākais nāves cēlonis Latvijas iedzīvotāju vidū un veido vairāk nekā pusi no visiem nāves cēloņiem, t. sk. arī Augšdaugavas novadā. Visā periodā mirstība no SAS Augšdaugavas novadā ir augsta, pīķi sasniedzot 2021. gadā, kad Covid-10 pandēmijas laikā visā valstī pieauga mirstība no SAS, tomēr Augšdaugavas novadā šis rādītājs pārsniedza vidējo rādītāju valstī par 37%. Dinamikā mirstība no SAS ir mainīga, 2023. gadā nedaudz samazinājies attiecībā pret iepriekšējo gadu, aizvien saglabājoties augstai un pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 34% (skat. 4. attēlu). Arī priekšlaicīga mirstība (līdz 64 gadu vecumam) no SAS Augšdaugavas novadā ir daudz augstāka nekā vidēji valstī, maksimumu sasniedzot 2021. gadā. 2023. gadā rādītājs pieaudzis, salīdzinot ar situāciju gadu iepriekš, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī divas reizes (skat. 5. attēlu).

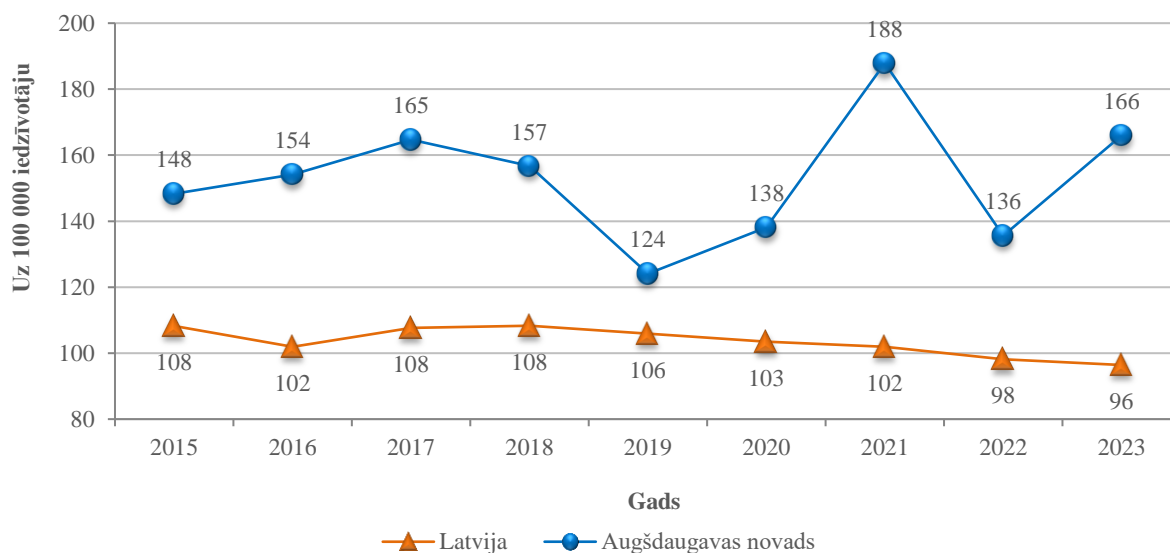
5.attēls. Priekšlaicīga mirstība no SAS 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

Ļaundabīgie audzēji ir otrs biežākais nāves cēlonis kā Latvijā, tā Augšdaugavas novadā.

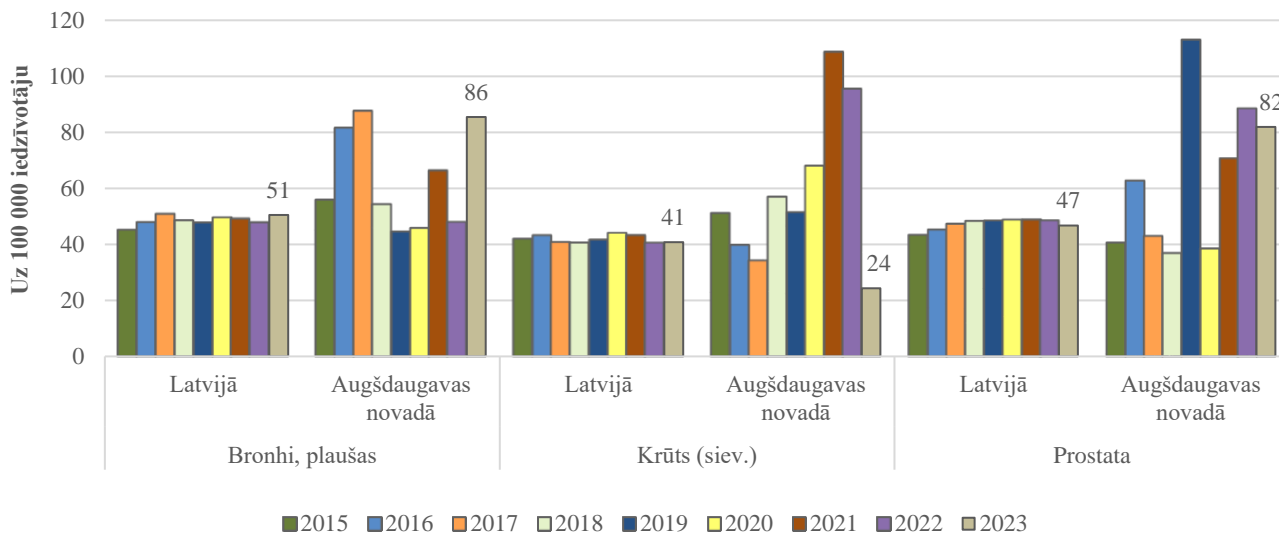
Mirstība no ļaundabīgajiem audzējiem Augšdaugavas novadā ir augstāka nekā vidēji Latvijā, pandēmijas laikā mirstība vēl vairāk pieauga, 2022. gadā sasniedzot augstāko rādītāju visā periodā – 440 gadījumi uz 100 000 iedzīvotāju. 2023. gadā rādītājs nedaudz samazinājās, saglabājoties augsts, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 30% (skat. 4. attēlu). Arī priekšlaicīga mirstība (līdz 64 gadu vecumam) no ļaundabīgajiem audzējiem Augšdaugavas novadā ir augstāka nekā vidēji valstī. 2021. gadā tā būtiski pieaugusi, pārsniedzot iepriekšējo gadu rādītājus, bet 2022. gadā samazinājās. 2023. gadā priekšlaicīga mirstība atkal pieaugusi, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 72% (skat. 6. attēlu).

6.attēls. Priekšlaicīga mirstība no ļaundabīgajiem audzējiem 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

Augstākā mirstība ļaundabīgo audzēju grupā Augšdaugavas novadā, līdzīgi kā Latvijā kopumā, ir no bronhu un plaušu audzēja, prostatas audzēja vīriešiem, krūts audzēja sievietēm un resnās, sigmoidā un taisnās zarnas audzējiem. Dinamikā rādītāji ir mainīgi, tomēr iezīmējas tendence, ka Augšdaugavas novadā mirstība no šiem audzējiem pēdējos gados ir augstāka nekā vidēji Latvijā (skat. 7. attēlu), atsevišķos gados pārsniedzot vidējo rādītāju pat uz pusi.

7.attēls. **Mirstība no biežākajiem ļaundabīgajiem audzējiem 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju**

Augšdaugavas novadā mirstība no bronhu un plaušu audzējiem dinamikā ir svārstīga, tomēr 2016., 2017., 2021. un 2023. gadā krietni pārsniedza mirstību vidēji Latvijā. 2023. gadā reģistrēts 21 nāves gadījums, kas ir 86 gadījumi uz 100 000 iedzīvotāju (vidēji Latvijā 51). Visaugstākā mirstība reģistrēta 2017. gadā, pārsniedzot vidējo rādītāju Latvijā par 52%. Gan Latvijā, gan Augšdaugavas novadā mirstība ir daudz augstāka vīriešiem (Augšdaugavas novadā 7:1) nekā sievietēm. Mirstība no bronhu un plaušu audzēja strauji pieaug pēc 50 gadu vecuma, puse mirušo ir vecumā no 60 līdz 74 gadiem.

Prostata audzējs vīriešiem Latvijā ir starp galvenajiem nāves cēloņiem ļaundabīgo audzēju grupā; pārsvarā tas skar vīriešus vecuma grupā virs 70 gadiem (~80% no visiem mirušajiem). Augšdaugavas novadā mirstība no šiem audzējiem dinamikā ir mainīga, pēdējos trīs gadus augsta. 2019. gadā reģistrēts augstākais rādītājs aplūkotajā periodā, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī 2,3 reizes. 2023. gadā mirstība no prostatas audzēja pārsniedza vidējo rādītāju valstī par 75% (skat. 7. attēlu).

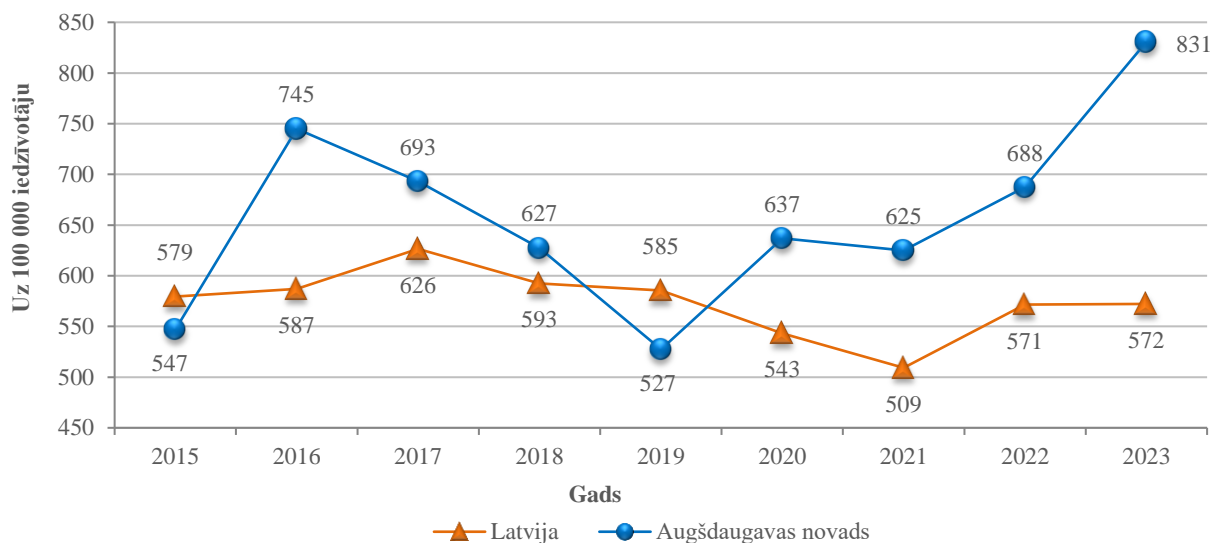
Krūts audzējs sievietēm Augšdaugavas novadā ir izplatīts nāves cēlonis ļaundabīgo audzēju grupā, kurš skar arī gados jaunas sievietes – 22% mirušo ir bijušas jaunākas par 64 gadiem. Visaugstākā mirstība reģistrēta 2021. gadā, kad reģistrēti 109 gadījumi uz 100 000 iedzīvotāju (14 nāves gadījumi), pārsniedzot vidējo rādītāju valstī 2,5 reizes. Arī 2022. gadā mirstība saglabājās augsta (skat. 7. attēlu); 2023. gadā mirušo skaits samazinājies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kā arī bija par 40% zemāks nekā vidējais rādītājs valstī.

Citi ļaundabīgie audzēji Augšdaugavas novadā, no kuriem ir augsta mirstība, ir resnās, sigmoidveida un taisnās zarnas audzēji, kuņģa ļaundabīgais audzējs, urīnizvadorgānu ļaundabīgie audzēji un lūpas, mutes dobuma un rīkles ļaundabīgie audzēji.

Mirstības no ļaundabīgajiem audzējiem rādītāji jāvērtē kopā ar saslimstības līmeni. Ik gadu Augšdaugavas novadā reģistrē līdz 200 jaunu saslimšanas gadījumu ar kādu onkoloģisku slimību. **Saslimstība ar ļaundabīgajiem audzējiem** dinamikā ir mainīga, pēdējos četrus gadus bija augstāka nekā vidēji Latvijā (skat. 8. attēlu), 2023. gadā diagnosticēto ļaundabīgo audzēju relatīvais skaits Augšdaugavas novadā pārsniedza vidējo rādītāju valstī par 45%. Saslimstība ar ļaundabīgajiem audzējiem līdz 64 gadu vecumam Augšdaugavas novadā visā periodā ir augstāka nekā vidēji valstī, 2023. gadā Augšdaugavas novadā reģistrēti 428 gad. uz 100 000 iedzīvotāju (vidēji Latvijā 284).

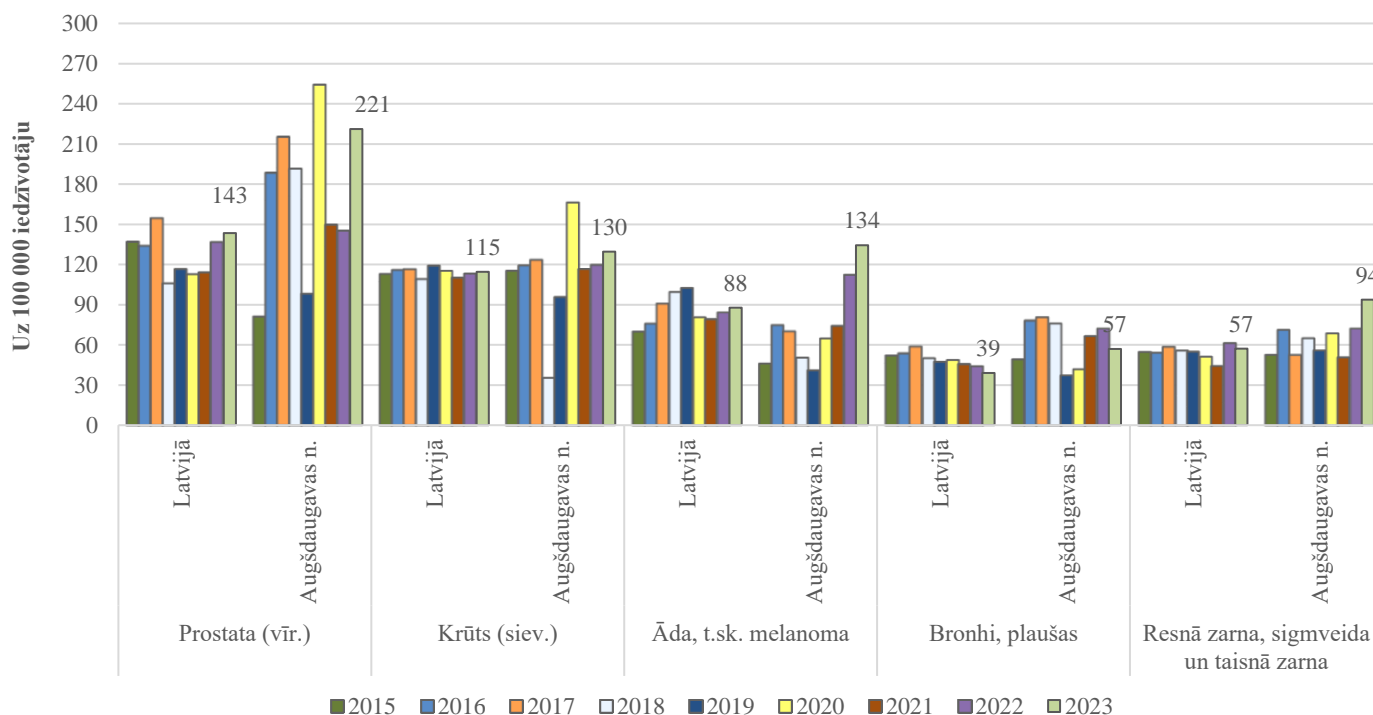

8. attēls. Saslimstība ar ļaundabīgajiem audzējiem 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

Līdzīgi kā vidēji Latvijā, biežāk diagnosticētie audzēji Augšdaugavas novadā ir prostatas audzējs vīriešiem, krūts audzējs sievietēm, ādas audzēji, t.sk. melanoma, bronhu un plaušu audzēji un resnās, sigmoidveida un taisnās zarnas audzēji (skat. 9. attēlu).

9. attēls. Saslimstība ar biežākajiem ļaundabīgajiem audzējiem 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

Visbiežāk diagnosticētais ļaundabīgais audzējs Latvijā ir prostatas audzējs vīriešiem. Tā diagnostika ir samērā vienkārša, kā arī Latvijā ir ieviesta skrīninga programma vīriešiem no 50 līdz 75 gadu vecumam. Augšdaugavas novadā pirmreizēji reģistrēto gadījumu skaits ar prostatas audzēju dinamiskā svārstās, atsevišķos gados sasniedzot 30 jaunus saslimšanas gadījumus gadā. Visaugstākā saslimstība reģistrēta 2020. gadā, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī 2,2 reizes (skat. 9. attēlu). 2023. gadā diagnosticēto saslimšanas gadījumu relatīvais skaits bija augsts, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 54%.

Arī krūts audzēja savlaicīga diagnostika ir iekļauta skrīninga programmā sievietēm no 50 līdz 68 gadu vecumam. Apmēram puse diagnosticēto gadījumu ir sievietēm vecumā no 60 līdz 80 gadiem; ik gadu krūts audzējs tiek diagnosticēts arī sievietēm, kas jaunākas par 30 gadiem. Augšdaugavas novadā pirmreizēji reģistrēto gadījumu skaits ar krūts audzēju dinamiskā svārstās. Visaugstākā saslimstība reģistrēta 2020. gadā, kad reģistrēti 22 jauni saslimšanas gadījumi, rēķinot uz 100 000 sievietēm – 166 gadījumi (vidēji Latvijā 115). 2023. gadā diagnosticēto saslimšanas gadījumu relatīvais rādītājs ir par 13% augstāks, salīdzinot ar situāciju vidēji Latvijā (skat. 9. attēlu).

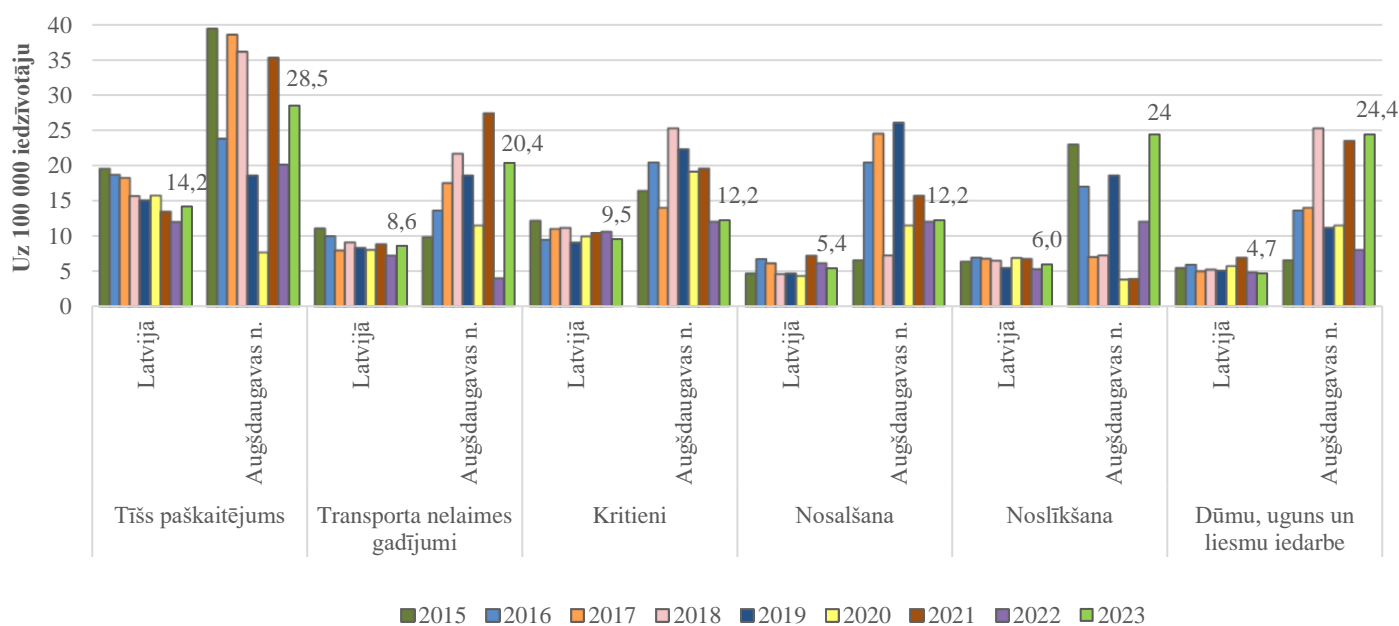
Pēdējos divos gados Augšdaugavas novadā pieaudzis pirmreizēji reģistrēto ādas audzēju, t. sk. melanomas, gadījumu skaits, 2023. gadā sasniedzot 134 gadījumus uz 100 000 iedzīvotāju un pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 53%. Līdz 2022. gadam saslimstība Augšdaugavas novadā bija zema, kas drīzāk norāda uz nepietiekamu diagnostiku šajos gados, ne tik daudz izmaiņām saslimstības tendencēs (skat. 9. attēlu).

Resnās, sigmveida un taisnās zarnas ļaundabīgie audzēji ir iekļauti skrīninga programmā iedzīvotājiem no 50 līdz 74 gadu vecumam. Lai gan slimība var skart arī gados jaunus cilvēkus, saslimstība ar šiem audzējiem strauji pieaug pēc 50 gadu vecuma. Augšdaugavas novadā pirmreizēji reģistrēto resnās, sigmveida un taisnās zarnas ļaundabīgo audzēju gadījumu skaits dinamiskā ir mainīgs, 2023. gadā saslimstība bija 1,3 reizes augstāka nekā vidēji valstī (skat. 9. attēlu).

Citi biežāk diagnosticētie ļaundabīgie audzēji Augšdaugavas novadā ir bronhu un plaušu ļaundabīgie audzēji (2023. gadā pārsniedza vidējo rādītāju valstī par 46%), kuņģa ļaundabīgais audzējs (2023. gadā pārsniedza vidējo rādītāju valstī par 14%), aizkuņģa ļaundabīgais audzējs (2023. gadā pārsniedza vidējo rādītāju valstī par 55%) un dzemdes kakla ļaundabīgais audzējs sievietēm (2023. gadā pārsniedza vidējo rādītāju valstī par 83%).

Mirstība no **ārējiem nāves cēloņiem** (piemēram, pašnāvības, transporta nelaimes gadījumi, vardarbība, dūmu un uguns iedarbe, kritieni, noslīkšana, saindēšanās u.c.) Augšdaugavas novadā dinamiskā svārstās no 24 līdz 50 nāves gadījumiem gadā; 2023. gadā mirstība no ārējiem cēloņiem bija 179 gadījumi uz 100 000 iedzīvotāju (skat. 4. attēlu), pārsniedzot vidējo rādītāju valstī 2,1 reizi. No visām mirušajām personām 70% bija jaunākas par 65 gadiem, 75% bija vīrieši. Daļa mirušo ir bijuši alkohola reibumā – 2023. gadā no visiem bojā gājušajiem ārējo cēloņu dēļ Augšdaugavas novadā alkohola reibumā bija 52% (23 personas), t.sk. 16 personām alkohola daudzums asinīs pārsniedza 1,5 promiles.

10. attēls. Mirstība no izplatītākajiem ārējiem nāves cēloņiem 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

Mirstības sadalījumā pa konkrētiem ārējiem cēloņiem svārstības pa gadiem ir vēl izteiktākas, ņemot vērā, ka katrs nāves gadījums būtiski ietekmē relatīvā rādītāja tendenci.

Augšdaugavas novadā reģistrēto pašnāvību skaits ir augsts, no 2015. gada līdz 2023. gadam no pašnāvībām mirušas 68 personas. Tikai 2020. gadā – Covid-19 pandēmijas pirmajā gadā mirstība no pašnāvībām bija zemāka nekā vidēji valstī, pārējā periodā – augstāka (skat. 10. attēlu). Augstākais pašnāvību skaits bija 2015. gadā, kad reģistrēti 12 nāves gadījumi (39,3 gad. uz 100 000 iedz.). 2023. gadā mirstība no pašnāvībām pārsniedza vidējo rādītāju valstī divas reizes. Apmēram $\frac{4}{5}$ pašnāvību Augšdaugavas novadā veikušas personas, kuras jaunākas par 65 gadiem (2023. gadā 86%), kā arī $\frac{3}{4}$ jeb 75% no visām pašnāvībām veikuši vīrieši.

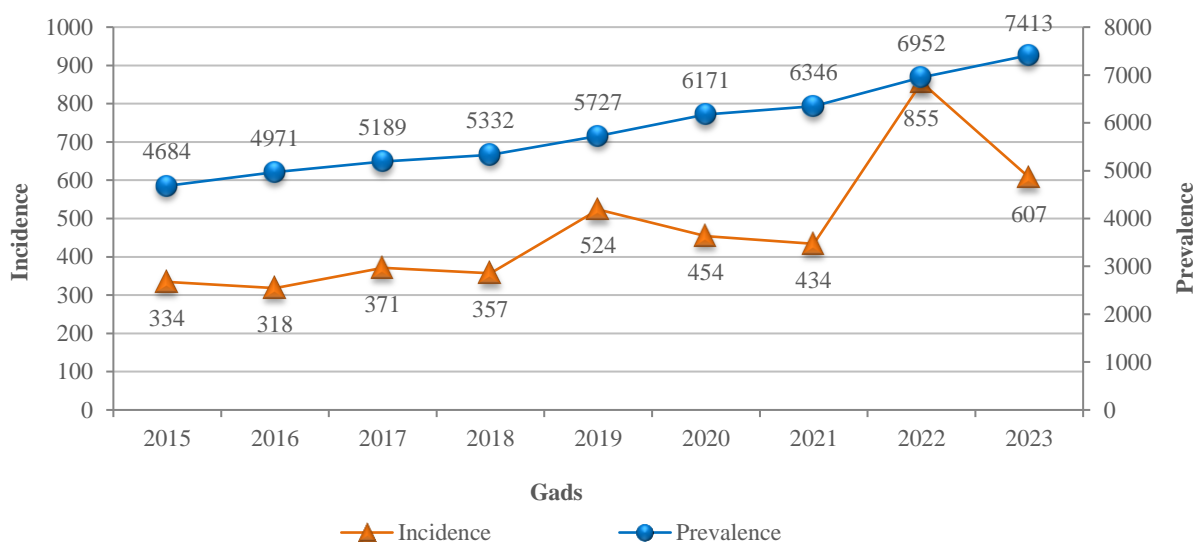
Transporta nelaimes gadījumos bojā gājušo skaits Augšdaugavas novadā dinamikā ir svārstīgs, – atsevišķos gados reģistrēti mazāk nekā 3 gadījumi, kamēr 2021. gadā reģistrēti 7 nāves gadījumi. 2023. gadā transporta nelaimes gadījumos bojāgājušo relatīvais rādītājs ir 2,4 reizes augstāks nekā vidēji valstī (skat. 10. attēlu). 92% no bojāgājušajiem bija jaunāki par 65 gadiem. Transporta nelaimes gadījumos ļoti būtiska loma ir alkohola lietošanai: Augšdaugavas novadā laika periodā no 2015. gada līdz 2023. gadam 63% no visiem transporta nelaimes gadījumos bojāgājušajiem, kuri ir vecāki par 15 gadiem, asinīs bija konstatēts alkohols (vidēji Latvijā 46%).

Būtisks ārējais nāves cēlonis Augšdaugavas novadā ir kritieni, kopumā šajā periodā dzīvību zaudējušas 44 personas, no kurām 50% bija jaunākas par 65 gadiem, tajā skaitā arī nepilngadīgie. Mirstība no šī cēloņa ir augsta, pārsniedzot vidējo rādītāju līdz pat 2,5 reizēm. Kā biežākie nāves cēloņi ir nokrišana no augstuma, pārsvarā izkrišana pa logu, bet gados veciem cilvēkiem – pakļupšana vai sadzīviska rakstura kritieni uz zemes. Atsevišķos gados ir reģistrēta augsta mirstība no tādiem ārējiem nāves cēloņiem kā nosalšana (2017. un 2019. gadā – 7 personas), dūmu, uguns un liesmu iedarbe (2018. gadā – 7 personas), noslīkšana (2015. gadā – 7 personas), saindēšanās ar alkoholu (2016. gadā – 5 personas). Kopumā mirstība no ārējiem nāves cēloņiem Augšdaugavas novadā ir augsta.

Mirstība no **gremošanas sistēmas slimībām** Augšdaugavas novadā ir augstāka nekā vidēji valstī, 2023. gadā tā ir samazinājusies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 46% (skat. 4. attēlu). Gremošanas sistēmas slimības, it sevišķi ar alkohola lietošanu saistītās, bieži vien ir priekšlaicīgas nāves cēlonis – Augšdaugavas novadā 2023. gadā 43% no visiem mirušajiem bija jaunāki par 65 gadiem. Nozīmīgākais nāves cēlonis gremošanas sistēmas slimību grupā ir alkohola izraisītas aknu slimības (16% no visām gremošanas sistēmas slimībām), kuņģa čūla (15%), zarnu asinsvadu slimības (15%) un aknu fibroze un ciroze (14%). Lai gan Latvijā no gremošanas sistēmas slimībām mirušo vīriešu un sieviešu proporcija ir apmēram līdzīga, Augšdaugavas novadā augstāka mirstība ir starp sievietēm – 2023. gadā no visiem mirušajiem 57% bija sievietes.

No jauna reģistrēto saslimšanas gadījumu skaits (incidence) ar **cukura diabētu** uz 100 000 iedzīvotāju Augšdaugavas novadā dinamiskā pieaug, 2022. gadā sasniedzot augstāko reģistrēto skaitu; arī 2023. gadā tas ir augsts, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 48% (607 gadījumi uz 100 000 iedzīvotāju, vidēji Latvijā 411). Tas var būt saistīts ar diagnostikas uzlabošanu un nepietiekamu diagnostiku iepriekšējos gados. Tāpat kontrasts starp 2022. un 2023. gada rādītājiem un situāciju iepriekšējos divos gados skaidrojams ar Covid-19 pandēmijas ietekmi (mazāk reģistrēto gadījumu 2020.-2021. gadā). Kopējais cukura diabēta pacientu skaits (prevalence) Augšdaugavas novadā dinamiskā pieaudzis straujāk nekā vidēji valstī, 2023. gadā sasniedzot 7413 gadījumus uz 100 000 iedzīvotāju (vidēji Latvijā 5392). Mirstība no cukura diabēta Augšdaugavas novadā ir līdzīga kā vidēji valstī, 2023. gadā gan būtiski pieaugusi, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, pārsniedzot vidējo rādītāju valstī par 42% (40,7 gadījumi uz 100 000 iedzīvotāju, vidēji Latvijā 28,7).

11.attēls. Cukura diabēta izplatība Augšdaugavas novadā 2015.-2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

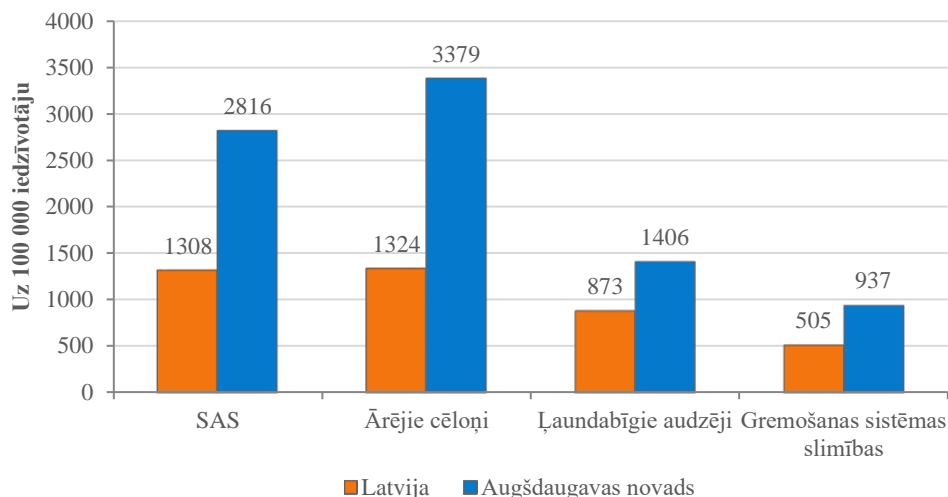
Saslimstība ar atsevišķām **infekcijas slimībām** – tuberkulozi, STI, HIV, AIDS un ērcu pārnēsātajām slimībām Augšdaugavas novadā ir zemāka nekā vidēji valstī (skat. tabulu), atsevišķos gados nav reģistrēts neviens jauns saslimšanas gadījums ar HIV, AIDS, ērcu encefalītu vai laimboreliozī.

Saslimstība ar ērcu pārnēsātajām infekcijas slimībām dinamiskā ir mainīga. Kopš 2018. gada nav reģistrēts neviens saslimšanas gadījums ar ērcu encefalītu, bet saslimstība ar laimboreliozī svārstās no 0 līdz 12 saslimšanas gadījumiem gadā. Visaugstākā saslimstība pārskata periodā reģistrēta 2015. gadā – 39 gadījumi uz 100 000 iedzīvotāju (vidēji Latvijā tajā gadā – 25), viszemākā – 2021. gadā, kad netika reģistrēts neviens saslimšanas gadījums; 2022. un 2023. gadā bija reģistrēti mazāk nekā 3 saslimšanas gadījumi.

Saslimstība ar HIV kopumā ir zema, visā periodā reģistrēti 15 jauni saslimšanas gadījumi. Augstākais saslimšanas gadījumu skaits reģistrēts 2020. gadā – 5 jauni saslimšanas gadījumi vienā gadā. 2023. gadā bija reģistrēti mazāk nekā 3 saslimšanas gadījumi.

2023. gadā **potenciāli zaudēto mūža gadu (PZMG)** rādītājs līdz 64 gadu vecumam uz 100 000 iedzīvotāju Augšdaugavas novadā bija daudz augstāks nekā vidēji valstī – 9705, kamēr vidēji valstī – 4969 (skat. tabulu). Dinamikā rādītājs ir mainīgs, saglabājoties augstākam nekā vidēji valstī.

12. attēls. Potenciāli zaudētie mūža gadi 0-64 g. v. 2023. gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

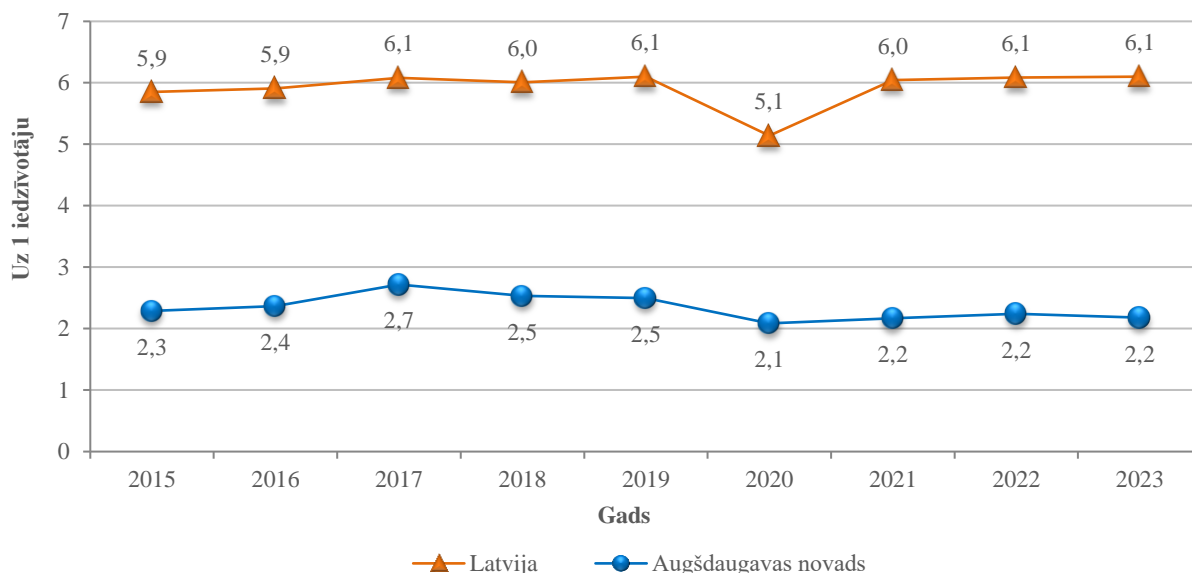

Visās cēloņu grupās potenciāli zaudēto mūža gadu rādītājs Augšdaugavas novadā ir augstāks nekā vidēji valstī un norāda uz biežāku gados jaunu Augšdaugavas novada iedzīvotāju mirstību šajās cēloņu grupās (skat. 12. attēlu). Līdzīgi kā vidēji valstī visvairāk potenciāli zaudēto mūža gadu Augšdaugavas novadā ir ārējo cēloņu dēļ. Otrs nozīmīgākais cēlonis, kura dēļ tiek zaudēti daudz mūža gadu, ir sirds un asinsvadu slimības. Trešajā vietā ierindojas ļaundabīgie audzēji, bet ceturtajā – gremošanas sistēmas slimības, tomēr PZMG rādītājs visās minētajās cēloņu grupās ir daudz augstāks nekā vidēji Latvijā jau kopš 2015. gada, it sevišķi augsts tas ir ārējo cēloņu dēļ.

Praktizējošo ārstu relatīvais skaits (uz 10 000 iedzīvotāju) Augšdaugavas novadā līdzīgi kā novados, kuros nav lielu veselības aprūpes centru, ir neliels – 2023. gadā 5,7 ārsti uz 10 000 iedzīvotāju (kopumā 14 ārsti), vidēji Latvijā – 33,6 ārsti uz 10 000 iedzīvotāju. Praktizējošo ģimenes ārstu, pediatru un internistu skaits, kuri sniedz primārās veselības aprūpes pakalpojumus, ir uz pusi zemāks kā vidēji valstī – 2023. gadā 4,9 uz 10 000 iedzīvotāju, vidēji Latvijā – 10,3. Dinamikā ģimenes ārstu, pediatru un internistu skaits Augšdaugavas novadā samazinās – no 15 ārstiem 2015. gadā līdz 12 ārstiem 2023. gadā.

Valsts apmaksāto ambulatoro apmeklējumu skaits uz 1 iedzīvotāju raksturo veselības aprūpes pieejamību valstī. Augšdaugavas novadā valsts apmaksāto ambulatoro apmeklējumu skaits uz 1 iedzīvotāju ir ļoti zems (skat. 13. attēlu). Sākoties Covid-19 pandēmijai, 2020. gadā apmeklējumu skaits vēl vairāk saruka, kopš 2021. gada saglabājoties nemainīgi 2,2 apmeklējumi uz 1 iedzīvotāju, kas ir trīs reizes zemāks rādītājs nekā vidēji Latvijā. Tā kā valsts apmaksāto ambulatoro apmeklējumu skaitu rēķina pēc iestādes atrašanās vietas, tad rādītāju ietekmē arī Daugavpils tuvums, jo liela daļa novada iedzīvotāji ārstu pakalpojumus saņem Daugavpilī.

13. attēls. Valsts apmaksāto ambulatoro apmeklējumu skaits 2015.-2023. gadā, uz 1 iedzīvotāju

Mājas vizīšu skaits, kā arī mājas vizīšu īpatsvars no visiem ambulatorajiem apmeklējumiem Latvijā ik gadu samazinās, arī Augšdaugavas novadā ir samazinājies no 0,10 gadījuma uz 1 iedzīvotāju 2015. gadā līdz 0,05 gadījumiem uz 1 iedzīvotāju 2023. gadā. Mājas vizītes 2023. gadā Augšdaugavas novadā veidoja 2,2% no visiem apmeklējumiem, kas salīdzinoši ir ļoti augsts īpatsvars (skat. tabulu).

Saīsinājumi:

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

EGRIS – Epidemioloģisko gadījumu reģistrēšanas informācijas sistēma

LV – Latvija

PREDA – Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs

SAS – Sirds un asinsvadu slimības

SPKC – Slimību profilakses un kontroles centrs

SSK-10 – Starptautiskā statistiskā slimību un veselības problēmu klasifikācija, 10. redakcija

VISUMS – Valsts infekcijas slimību uzraudzības un monitoringa sistēma